

INWESTYCJE W DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW PRODUKCYJNYCH NA OBSZARACH WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

<https://doi.org/10.33141/po.2015.09.05>

Przegląd Organizacji, Nr 9 (908), 2015, ss. 33-40

www.przegladorganizacji.pl

©Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Katarzyna Żmija

Wprowadzenie

Przedsiębiorstwa funkcjonujące we współczesnej gospodarce rynkowej zmuszone są do wprowadzania nieustannych zmian w swojej działalności w celu dostosowania się do ewoluującego otoczenia. Podmioty, które nie dokonują zmian lub których reakcja na zdarzenia zachodzące w otoczeniu jest zbyt wolna, nieuchronnie starzeją się i podupadają (Drucker, 1992, s. 162). Wynika to z faktu, że stagnacja w rozwoju jest równoważna z regresem wobec rozwijającego się otoczenia. Współcześnie podstawowym warunkiem utrzymania pozycji rynkowej oraz ekspansji przedsiębiorstwa na rynku jest nie tylko sprawne zarządzanie bieżącą działalnością, lecz również podejmowanie optymalnych decyzji dotyczących rozwoju oraz źródeł jego finansowania. Wiele z tych decyzji wiąże się z podejmowaniem przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym. Inwestycje uznać można za jedną z głównych determinant rozwoju przedsiębiorstwa. Trafność decyzji inwestycyjnych decyduje o perspektywicznej konkurencyjności przedsiębiorstwa, jego udziale w rynku i możliwościach generowania zysków (Sierpińska, Jachna, 2006, s. 324; Skowronek-Mielczarek, Leszczyński, 2008, s. 261).

Rozwój sektora przedsiębiorstw ma bardzo duże znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Polski i poszczególnych jej regionów. W odniesieniu do obszarów wiejskich jest czynnikiem umożliwiającym rozwój gospodarki wiejskiej i poprawę jakości życia mieszkańców wsi. Ogromna uwaga, jaka przywiązywana jest współcześnie do rozwoju przedsiębiorstw na tych obszarach, wynika przede wszystkim z przekonania, że stwarzają one szansę na przezwyciężenie wielu niekorzystnych zjawisk, takich jak: bezrobocie, niski poziom dochodów rodzin rolniczych czy też wyludnianie się i marginalizacja tych terenów (Żmija, 2013, s. 76). Obszary wiejskie charakteryzują się

zdecydowanie niższą aktywnością gospodarczą niż przeciętna w kraju i dużym zróżnicowaniem przestrzennym w tym zakresie. Taki stan rzeczy wynika przede wszystkim z faktu, iż są to tereny mniej zaludnione, o słabszym wyposażeniu w infrastrukturę techniczną i społeczną, co zmniejsza konkurencyjność funkcjonujących na nich przedsiębiorstw w związku z niższą dostępnością rynku zbytu, potencjalnych kooperantów czy instytucji otoczenia biznesu (Rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich ..., 2014, s. 6). Jako podstawowe przyczyny niskiej aktywności gospodarczej mieszkańców wsi wymienia się również często niski poziom wykształcenia ludności wiejskiej oraz niską dostępność kapitału (Czyżewski i in., 2012, s. 407).

Z punktu widzenia rozwoju obszarów wiejskich szczególnie duże znaczenie ma rozwój działalności produkcyjnej. W wielu przypadkach przyczynia się on do powstawania dużej liczby nowych miejsc pracy oraz znacznie pobudza lokalną gospodarkę. Jak wskazuje B. Domański (2001, s. 127–134), rozwój pojedynczego zakładu, zatrudniającego kilkudziesięciu pracowników, albo kilkunastu mniejszych podmiotów gospodarczych ma duże znaczenie dla gospodarki lokalnej, nawet gdy nie wpływają one bezpośrednio na innych producentów w regionie, ponieważ generują one konsumpcyjne efekty mnożnikowe. Z kolei P. Krugman (1999) stwierdza wprost, iż lokalizacje, którym udało się osiągnąć sukces gospodarczy, to te, które skupiły na swoim obszarze wiele podmiotów prowadzących działalność przetwórczą (*manufacturing*). Firmy produkcyjne występują jednak w gospodarce rzadziej niż firmy handlowe i usługowe, ponieważ ten rodzaj działalności wiąże się z koniecznością posiadania specjalistycznej wiedzy, a także ponoszenia większych nakładów finansowych (szczególnie związanych z technologią wytwarzania), z czym łączy się równocześnie większe ryzyko prowadzenia takiej działalności.

Celem niniejszego opracowania jest ocena znaczenia działalności inwestycyjnej dla rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych zlokalizowanych na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Zaprezentowano statystyki ilościowe odnoszące się do podmiotów prowadzących działalność produkcyjną na obszarze województwa, a następnie przedstawiono wyniki badań własnych dotyczących projektów inwestycyjnych, realizowanych przez podmioty rozwijające działalność produkcyjną na obszarach wiejskich województwa małopolskiego przy współfinansowaniu środkami Unii Europejskiej¹.

Metoda badawcza

Za podmiot badań przyjęto przedsiębiorstwa prowadzące działalność produkcyjną zaliczaną według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) do sekcji C – przetwórstwo przemysłowe. Diagnoza stanu rozwoju działalności odnoszącej się do tej sekcji na obszarach wiejskich województwa małopolskiego dokonana została w oparciu o dane pochodzące z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2009–2014. Prezentowane w dalszej części opracowania wyniki badań odnoszące się do inwestycji realizowanych przez przedsiębiorstwa produkcyjne prowadzące działalność w sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe stanowią fragment badań, jakimi zajmuje się autorka, dotyczących kierunków i efektów wykorzystania środków Unii Europejskiej w finansowaniu inwestycji małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich województwa małopolskiego.

Badaniami własnymi objęto beneficjentów wybranych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (PROW 2007–2013, 2015), oferujących bezzwrotne finansowe wsparcie dla projektów inwestycyjnych przedsiębiorstw. Wybrano działania dotyczące wspierania rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, wdrażane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, tj. działanie 311 – Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, działanie 312 – Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw oraz działanie 413 – Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju dla operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działań 311 i 312. Omawiane działania w swoim podstawowym założeniu miały stworzyć możliwości dla powstania nowych miejsc pracy oraz źródeł dochodów, alternatywnych względem rolnictwa, poprzez stymulowanie rozwoju działalności w zakresie produkcji, handlu, turystyki, doradztwa lub innego rodzaju usług (PROW 2007–2013, 2015, s. 300).

Badania przeprowadzono wśród beneficjentów, którzy w latach 2007–2012 zakończyli realizację projektów i otrzymali wypłatę środków w ramach omawianych działań. Objęto nimi beneficjentów z obszarów wiejskich województwa małopolskiego. Dla potrzeb niniejszego opracowania przeanalizowano odpowiedzi uzyskane przy wykorzystaniu metody badań ankietowych od 40 beneficjentów, którzy prowadzili działalność zaliczaną do sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe, w tym 11 beneficjentów

działania 311, 24 beneficjentów działania 312 oraz 5 beneficjentów działania 413. Badanych 40 beneficjentów pochodziło z 36 gmin zlokalizowanych na obszarze 14 powiatów województwa małopolskiego, w tym 7 beneficjentów pochodziło z gmin miejsko-wiejskich, natomiast 33 beneficjentów – z gmin wiejskich.

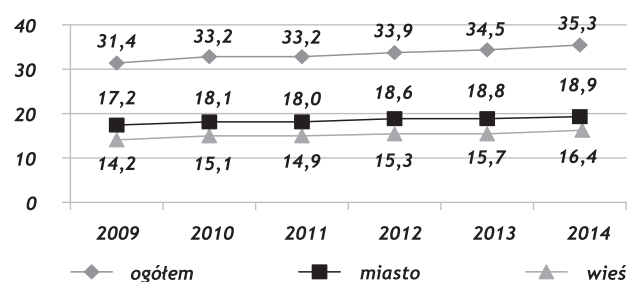
Działalność produkcyjna przedsiębiorstw na obszarach wiejskich województwa małopolskiego

Podstawowym źródłem danych statystycznych dotyczących przedsiębiorstw na obszarach wiejskich są dane odnoszące się do liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na obszarach wiejskich, pochodzące z rejestru REGON. Jak pokazują publikowane cyklicznie raporty o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce przygotowywane przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, można szacować, że prawie połowa podmiotów zarejestrowanych w REGON to podmioty nieaktywne. Zjawisko to ma charakter trwały i dotyczy wszystkich grup przedsiębiorstw, bez względu na wielkość, co pozwala przyjąć, że występuje ono również w odniesieniu do przedsiębiorstw z obszarów wiejskich (Nurzyńska, Poczta, 2014, s. 138). Niestety, Główny Urząd Statystyczny nie gromadzi dodatkowych statystyk na temat przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarach wiejskich, co utrudnia głębszą analizę stanu i specyfiki przedsiębiorczości wiejskiej.

Z danych pochodzących z rejestru REGON wynika, że pod względem poziomu przedsiębiorczości województwo małopolskie pozytywnie wyróżnia się na tle kraju. Dane statystyczne wskazują, że w latach 2009–2014 województwo charakteryzowało się wyższą dynamiką wzrostu liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON niż przeciętna dynamika w kraju (13,6% wobec 10,1%), dzięki czemu udział małopolskich podmiotów w ogólnej ich liczbie w kraju się zwiększył. Dużą dynamikę przyrostu liczby podmiotów w tym okresie zawdzięcza Małopolska prężnemu rozwojowi działalności gospodarczej na wsi. Podczas gdy w miastach liczba podmiotów zwiększyła się o 10,9%, tj. o 22,5 tys. podmiotów, na wsi przybyło ich niewiele mniej, bo aż 20,2 tys., co stanowiło wzrost ich liczby aż o 18,9%. Na koniec 2014 roku podmioty gospodarcze z obszarów wiejskich regionu stanowiły 11,5% ogółu podmiotów zarejestrowanych na obszarach wiejskich Polski, co dawało Małopolsce trzecie miejsce w kraju.

Najliczniej reprezentowane na obszarach wiejskich Małopolski są mikroprzedsiębiorstwa, tj. podmioty o liczbie pracujących do 9 osób – w 2014 roku stanowiły one 96,2% ogółu wiejskich podmiotów gospodarczych (na obszarach miejskich – 95,1%). Firmy małe i średnie stanowią bardzo nieliczną grupę przedsiębiorstw na wsi. W 2014 roku ich udział na obszarach wiejskich wyniósł odpowiednio 3,4% (na obszarach miejskich 3,9%) oraz 0,3% (na obszarach miejskich 0,9%). W 2014 roku na obszarach wiejskich funkcjonowało jedynie 27 podmiotów zatrudniających co najmniej 250 osób, co stanowi zaledwie 0,02% ogółu podmiotów wiejskich (w miastach odsetek ten wynosi 0,1%).

W województwie małopolskim na koniec 2014 roku w rejestrze REGON w sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe zarejestrowanych było 35,3 tys. podmiotów, podczas gdy w skali całego kraju było ich 371,8 tys. Z danych tych wynika zatem, że prawie co dziesiąty podmiot prowadzący tego typu działalność zarejestrowany był w Małopolsce. Zauważyć należy, że w latach 2009–2014 liczba podmiotów prowadzących działalność produkcyjną na obszarach wiejskich województwa małopolskiego zwiększyła się o 2,2 tys. podmiotów, tj. o 15,3%, podczas gdy na obszarach miejskich przybyło ich tylko 1,7 tys., tj. 10,0% (rys. 1). W rezultacie udział przedsiębiorstw wiejskich zarejestrowanych w tej sekcji wykazywał w analizowanym okresie tendencję rosnącą, osiągając w 2014 roku poziom 46,3%, co oznacza, że prawie co drugie małopolskie przedsiębiorstwo produkcyjne w tej sekcji zarejestrowane było na obszarach wiejskich. Dla porównania dodać należy, że udział wiejskich podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie podmiotów zarejestrowanych na obszarze województwa wyniósł w tym czasie 35%. Uznać zatem można, że przedsiębiorstwa produkcyjne są relatywnie częściej lokowane na obszarach wiejskich niż przedsiębiorstwa handlowe lub usługowe.



Rys. 1. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji C - Przetwórstwo przemysłowe w województwie małopolskim (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Rozmieszczenie podmiotów prowadzących działalność produkcyjną wykazuje duże zróżnicowanie terytorialne. W ujęciu bezwzględnym najwięcej tego typu podmiotów zarejestrowanych było w 2014 roku na obszarach wiejskich powiatów wadowickiego (2,5 tys.), krakowskiego (2,4 tys.), suskiego (1,3 tys.), tarnowskiego (1,3 tys.), myślenickiego (1,2 tys.) oraz nowotarskiego (1,2 tys.). Uwzględniając jednak relację liczby tych podmiotów do ogółu podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w danym powiecie, do powiatów o dużym udziale działalności produkcyjnej zaliczyć należy powiaty suski (26,5%), wadowicki (24,7%), myślenicki (16,0%) i nowotarski (14,2%). Najmniej korzystna sytuacja w zakresie poziomu rozwoju działalności produkcyjnej mieszkańców wsi charakteryzuje powiaty z północnej części regionu (powiaty dąbrowski, proszowicki, miechowski), warto jednak zaznaczyć, że są to równocześnie powiaty charakteryzujące się niskim poziomem wskaźnika przedsiębiorczości w porównaniu z pozostałymi powiatami województwa.

Do najczęściej rejestrowanych na obszarach wiejskich rodzajów produkcji zaliczyć należy produkcję wyrobów

z drewna oraz korka, którą zajmuje się 22,3% zarejestrowanych podmiotów prowadzących działalność w sekcji C. Na dalszych miejscach znalazły się produkcja metalowych wyrobów gotowych (14,1% podmiotów w sekcji C), produkcja mebli (10,5% podmiotów w sekcji C), produkcja artykułów spożywczych (9,6% podmiotów w sekcji C) oraz produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych (8,3% podmiotów w sekcji C). Można zatem stwierdzić, że na obszarach wiejskich województwa dominują przedsiębiorstwa o raczej tradycyjnym profilu działalności.

Charakterystyka badanych przedsiębiorstw produkcyjnych i zrealizowanych projektów inwestycyjnych

Z przeprowadzonych badań wynika, że wśród przedsiębiorców działających na obszarach wiejskich województwa małopolskiego, którzy uzyskali wsparcie finansowe dla inwestycji w ramach wybranych działań programu PROW 2007–2013, działalność produkcyjną prowadziło 40 badanych, tj. 26,5% badanej populacji. Dzięki dofinansowaniu z Unii Europejskiej zrealizowali oni projekty na łączną kwotę 8,3 mln zł. Łączna wartość dotacji przyznanych tej grupie badanych wyniosła 3,3 mln zł. Dane finansowe odnoszące się do projektów zrealizowanych przez badanych beneficjentów zaprezentowano w tabeli 1.

W tabeli 2 ujęto podstawowe charakterystyki badanych przedsiębiorców prowadzących działalność produkcyjną. Z zaprezentowanych danych wynika, że na terenach wiejskich, charakteryzujących się tradycyjnie bardziej konserwatywnymi cechami społeczno-kulturowymi, wśród badanych przedsiębiorców prowadzących działalność produkcyjną zdecydowanie przeważali mężczyźni, którzy stanowili 82,5% badanej grupy. Najliczniej reprezentowane były grupy wiekowe 30–40 lat i 40–50 lat. Bardzo niewielu było przedsiębiorców starszych i tych należących do najmłodszej grupy wiekowej, tj. do 30 lat.

Dominującą formą prawną przedsiębiorstwa była działalność gospodarcza prowadzona przez osobę fizyczną. Przeprowadzone badania wykazały, że dofinansowane przedsiębiorstwa były firmami działającymi na rynku od dłuższego czasu, stosunkowo najczęściej powyżej 10 lat, najrzadziej natomiast dofinansowanie otrzymywały przedsiębiorstwa młode, o stażu działania nieprzekraczającym na moment przeprowadzania badań dwóch lat. Zasięg prowadzonej działalności gospodarczej był zróżnicowany, ale stosunkowo największy udział w badanej grupie miały podmioty funkcjonujące na rynku regionalnym (obszar województwa), a nawet krajowym. Zwrócić uwagę należy na stosunkowo mały udział podmiotów działających na rynku lokalnym, które generalnie dominują na obszarach wiejskich. Ponad połowa badanych podmiotów zatrudniała pracowników na potrzeby prowadzonej działalności, posiadając status mikroprzedsiębiorstwa. Prawie jedna trzecia badanych prowadziła swoje firmy na zasadzie samozatrudnienia. Przedsiębiorstwa zatrudniające 10 osób lub więcej stanowiły niski procent badanych.



Tab. 1. Charakterystyki finansowe odnoszące się do projektów zrealizowanych przez badanych beneficjentów PROW 2007-2013 (w mln zł)

Badana grupa	Liczba zakończonych projektów	Całkowita wartość nakładów inwestycyjnych (z podatkiem VAT)	Wartość przyznanych dotacji
Przedsiębiorstwa prowadzące działalność produkcyjną w sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe	40	8,3	3,3
Przedsiębiorstwa ogółem	151	30,5	11,6
Udział %	26,5	27,2	28,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Tab. 2. Wybrane charakterystyki badanych beneficjentów prowadzących działalność produkcyjną

Cecha	Liczba odpowiedzi	% odpowiedzi
Płeć	Kobieta	7 17,5
	Męczyzna	33 82,5
Wiek	do 30 lat	7 17,5
	powyżej 30 do 40 lat	16 40,0
	powyżej 40 do 50 lat	12 30,0
	powyżej 50 lat	5 12,5
Forma organizacyjno-prawna	osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą	36 90,0
	spółka kapitałowa lub osobowa	4 10,0
Długość okresu prowadzenia działalności	poniżej 2 lat	7 17,5
	2 do 5 lat	12 30,0
	6 do 10 lat	8 20,0
	powyżej 10 lat	13 32,5
Rynek działania	lokalny	8 20,0
	regionalny	14 35,0
	krajowy	12 30,0
	krajowy i zagraniczny	6 15,0
Zatrudnienie	brak zatrudnionych pracowników	12 30,0
	zatrudnienie do 9 pracowników	25 62,5
	10 i więcej pracowników	3 7,5
Faza rozwoju przedsiębiorstwa	firma wchodząca na rynek	4 10,0
	firma o ustabilizowanej pozycji, starająca się tę pozycję utrzymać	4 10,0
	firma o ustabilizowanej pozycji, rozszerzająca rynek	29 72,5
	trudno powiedzieć	3 7,5
Sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstwa	bardzo dobra	2 5,0
	dobra	26 65,0
	przeciętna	11 27,5
	zła	1 2,5
Poziom innowacyjności i zaawansowania technologicznego przedsiębiorstwa	bardzo wysoki	3 7,5
	wysoki	10 25,0
	średni	25 62,5
	niski	1 2,5
	trudno powiedzieć	1 2,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

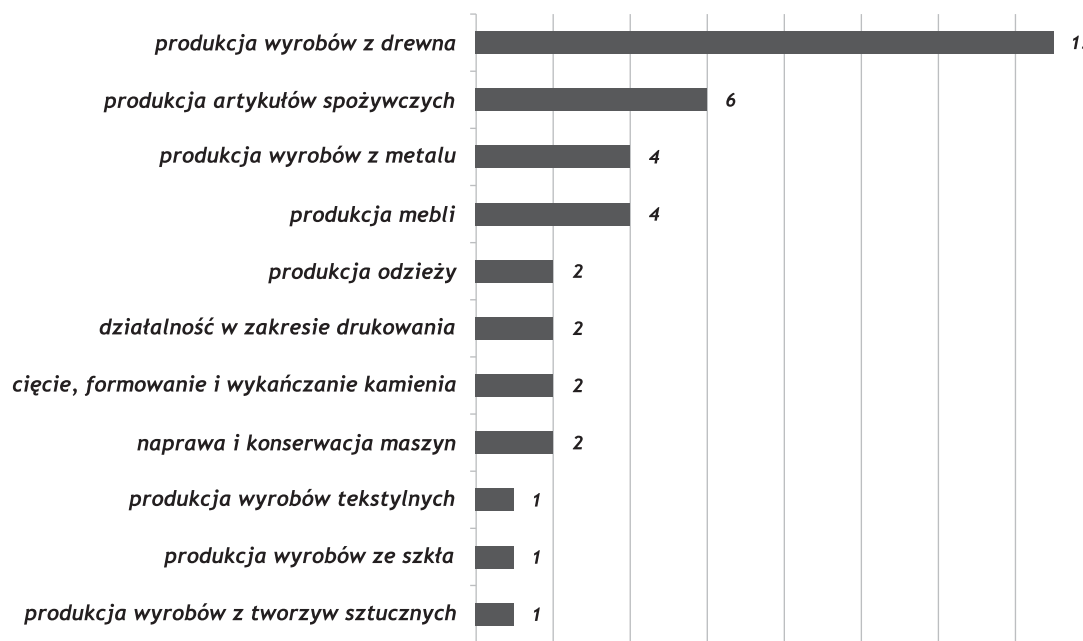
Zdecydowana większość dofinansowanych przedsiębiorców (72,5%) określała swoją pozycję na rynku jako ustabilizowaną, wskazując równocześnie na podejmowanie działań mających na celu poszerzanie rynków zbytu. Kolejne 20,0% badanych wskazało, że ich przedsiębiorstwo znajduje się w fazie wchodzenia na rynek lub też ma ustabilizowaną pozycję i stara się ją utrzymać. Żaden z respondentów nie uznał, że jego przedsiębiorstwo jest „leaderem na danym rynku” lub też ogranicza swoją działalność. Sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstwa była przez ankietowanych oceniana najczęściej jako dobra lub przeciętna, a poziom innowacyjności i zaawansowania technologicznego przedsiębiorstwa oceniano przeważnie jako średni.

Badania wykazały, że zrealizowane projekty związane były przede wszystkim z produkcją wyrobów z drewna, artykułów spożywczych, produkcją wyrobów z metalu oraz mebli (rys. 2). W przemyśle drzewnym dominowały inwestycje w działalność związaną z produkcją wyrobów stolarskich i ciesielskich na potrzeby budownictwa oraz produkcją wyrobów tartacznych. Ich ogólna wartość sięgnęła kwoty 2,5 mln zł. Beneficjentami projektów związanych z produkcją spożywczą były przede wszystkim zakłady z branży piekarniczej i mięsnej, a wartość inwestycji w tej branży wyniosła 1,6 mln zł. W przemyśle metalowym zrealizowano inwestycje o wartości 1,3 mln zł, a dominowały w nim przedsiębiorstwa produkujące różnego typu konstrukcje metalowe oraz produkty obróbki metali. Pozostałe projekty dotyczyły przemysłu odzieżowego, poligraficznego, mineralnego (obróbka kamienia) oraz naprawy i konserwacji maszyn lub innych branż (przetwórstwo tworzyw sztucznych, produkcja tekstyliów, przemysł szklarski). Zrealizowano w nich jednak nie więcej niż po dwa projekty. Warto jednak nadmienić, iż najbardziej kapitałochłonny projekt na ogólną wartość 736 tys. zł zrealizowany został w branży szklarskiej.

Do głównych celów, którym służyć miała realizowana inwestycja, badani przedsiębiorcy zaliczali najczęściej modernizację parku maszynowego (80% odpowiedzi) oraz rozbudowę zdolności wytwórczych przedsiębiorstwa (32,5% odpowiedzi). W przypadku 15,0% badanych inwestycje dotyczyły wdrożenia rozwiązań o charakterze innowacyjnym, przy czym chodziło tutaj głównie o rozwiązania innowacyjne na poziomie danego przedsiębiorstwa. Inwestycje ukierunkowane były również stosunkowo często na zmianę stosowanych rozwiązań na sprzyjające ochronie środowiska. Wskazane kierunki inwestowania zdeterminowały rodzajową strukturę poniesionych nakładów inwestycyjnych. Przedmiotem wszystkich analizowanych projektów był zakup maszyn, urządzeń, narzędzi, wyposażenia lub sprzętu komputerowego. Pozostałe rodzaje nakładów ponoszone były zdecydowanie rzadziej: inwestycje w budynki i budowle oraz zakup środków transportu stanowiły przedmiot jedynie 6 projektów, w ramach czterech projektów ponoszono również nakłady na zagospodarowanie terenu na potrzeby prowadzonej działalności produkcyjnej. Przedmiotem żadnej z analizowanych inwestycji nie był natomiast zakup aktywów o charakterze niematerialnym, co wskazuje na ukierunkowanie realizowanych inwestycji wyłącznie na zwiększenie wartości rzeczowych zasobów posiadanego majątku.

Znaczenie zrealizowanych inwestycji dla działalności badanych przedsiębiorstw produkcyjnych

W świetle odpowiedzi respondentów uznać należy, że przyznane dotacje wspierały realizację przedsięwzięć inwestycyjnych, które miały kluczowe znaczenie dla realizacji ogólnej strategii rozwoju badanych przedsiębiorstw



Rys. 2. Projekty według rodzaju rozwijanej działalności produkcyjnej
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

produkcyjnych. Na taką rolę projektu wskazało 38 respondentów, tj. 95,0% badanych, równocześnie pozostałych dwóch beneficjentów uznało, że znaczenie inwestycji dla realizacji strategii rozwoju przedsiębiorstwa było podrzędne.

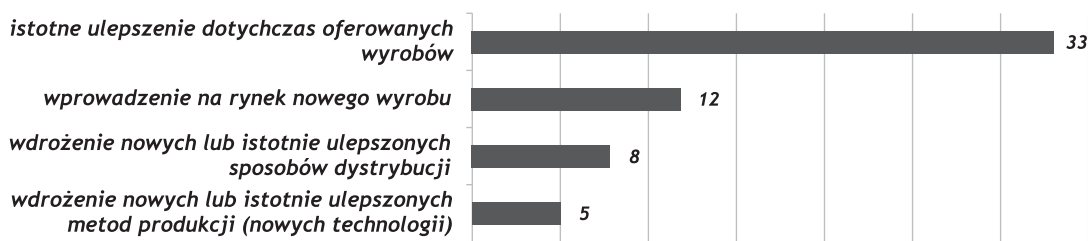
Przeprowadzone badania wykazały, że zrealizowane inwestycje przyczyniły się do uatrakcyjnienia i poszerzenia gamy produktów oferowanych w ramach prowadzonej działalności produkcyjnej (rys. 3). Na podstawie uzyskanych odpowiedzi stwierdzono, że realizacja inwestycji umożliwiła istotne ulepszenie produktów 82,5% badanych przedsiębiorstw. Ponadto, 30% przedsiębiorstw dzięki podjętej inwestycji wprowadziło na rynek nowy wyrób. Łącznie innowacje produktowe wprowadziło na skutek realizacji projektu 38 spośród 40 badanych, tj. 95% przedsiębiorstw. Obok innowacji produktowych wdrażano również, chociaż zdecydowanie rzadziej, inne zmiany o charakterze innowacyjnym. Nowe rozwiązania w zakresie stosowanych metod produkcji wprowadzono w 12,5% przedsiębiorstw, natomiast nowe lub istotnie ulepszone sposoby dystrybucji wprowadzono w co piątym przedsiębiorstwie.

Obok zmian w ofercie produktowej oraz w zakresie stosowanych technologii i sposobów dystrybucji, realizowane inwestycje wywarły istotny wpływ na podstawowe charakterystyki działalności prowadzonej przez beneficjentów (tab. 3). Oceniając wpływ inwestycji na poziom przychodów z prowadzonej działalności produkcyjnej, stwierdzić należy, że pozytywny wpływ projektu na przychody zaobserwowało łącznie 85,0% respondentów, przy czym w przypadku 22,5% stwierdzono wzrost przychodów o więcej niż 30% w stosunku do poziomu z okresu przed realizacją inwestycji. Jedynie 15,0% badanych uznało, że przedsięwzięcie nie miało wpływu na wysokość osiągniętych przychodów. Analiza odpowiedzi beneficjentów na temat wpływu zrealizowanych przedsięwzięć inwestycyjnych na poziom kosztów prowadzonej działalności wykazała, że 62,5% badanych odnotowało wzrost kosztów, będący wynikiem realizacji projektu. Ponad jedna trzecia przedsiębiorców wskazała, że inwestycja nie wpłynęła na poziom ponoszonych kosztów, natomiast jedynie 2,5% respondentów stwierdziło pozytywny wpływ projektu na koszty w postaci ich zmniejszenia. Wnioskować zatem można, iż realizowane projekty rozwojowe ukierunkowane były w większym stopniu na wzrost skali i zakresu prowadzonej działalności aniżeli na wdrażanie rozwiązań pozwalających na osiągnięcie oszczędności kosztowych.

Zmiany w zakresie przychodów i kosztów przedsiębiorstwa znalazły odzwierciedlenie w poziomie rentowności prowadzonej działalności. Zdecydowana większość badanych, tj. 72,5%, oceniła, że zrealizowana inwestycja w sposób pozytywny wpłynęła na rentowność prowadzonej działalności, powodując jej wzrost. Ponad 27% badanych nie odczuło jednak wpływu projektu na poziom rentowności. Na skutek realizacji inwestycji 80,0% badanych przedsiębiorstw zwiększyło swój udział w rynku, na którym prowadzą działalność. Jedynie w przypadku co dziesiątego respondenta zrealizowana inwestycja nie wywarła wpływu na wielkość udziału firmy w rynku. Pozytywne efekty zrealizowanych przedsięwzięć inwestycyjnych obserwowane były również w zakresie wydajności pracy oraz zdolności produkcyjnych przedsiębiorstw.

Realizacja projektów przyczyniła się również do wystąpienia szeregu pozytywnych efektów, odnoszących się do różnych aspektów działalności badanych przedsiębiorstw. Wśród najczęściej wymienianych wyróżnić należy poprawę warunków w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, na którą wskazała prawie połowa badanych przedsiębiorców oraz wzrost poziomu nowoczesności środków trwałych, będących w dyspozycji przedsiębiorstwa, wskazywany przez co trzeciego badanego. Częściej wymienianymi efektami inwestycji były również obniżenie materiałochłonności i/lub energochłonności prowadzonej działalności, wzrost ogólnego poziomu nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwie, zwiększenie stopnia dostosowania przedsiębiorstwa do wymagań ochrony środowiska oraz opracowanie strategii rozwoju przedsiębiorstwa na okres kilku następnych lat.

Za istotny efekt zrealizowanych inwestycji uznać należy wzrost zatrudnienia w badanych przedsiębiorstwach. Łącznie w wyniku zrealizowanych inwestycji utworzono 55 nowych miejsc pracy, przy czym w strukturze nowo zatrudnionych wyraźnie dominowali mężczyźni, którzy stanowili prawie 82% osób nowo zatrudnionych. Struktura beneficjentów według liczby utworzonych miejsc pracy wskazuje, że 80% realizowanych przedsięwzięć spowodowało utworzenie nowych miejsc pracy, przy czym w zdecydowanej większości przypadków było to tylko jedno nowe stanowisko (rys. 4). Przeciętnie w ramach każdego projektu utworzono ponad jedno nowe miejsce pracy. Branża produkcyjna wykazała się w tym zakresie wyższą efektywnością niż pozostałe branże ogółem, w których tworzone przeciętnie niespełna jedno nowe miejsce pracy w przeliczeniu na projekt.

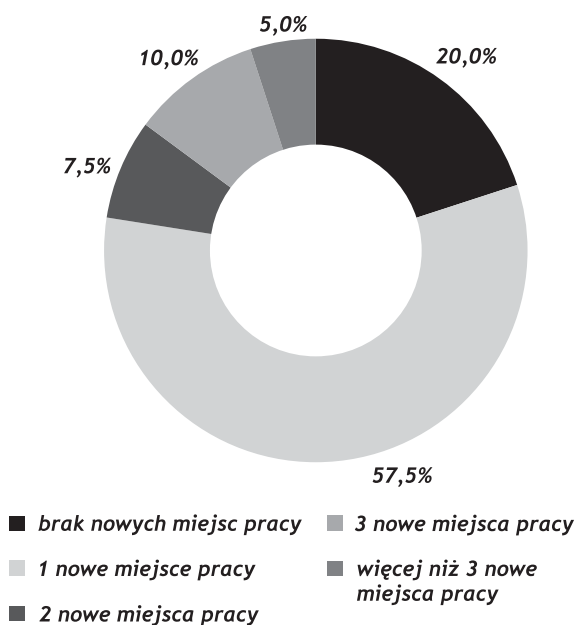


Rys. 3. Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany o charakterze innowacyjnym
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Tab. 3. Wpływ zrealizowanego przedsięwzięcia inwestycyjnego na podstawowe charakterystyki prowadzonej działalności produkcyjnej

Wyszczególnienie	Odsetek wskazań beneficjentów			
	Znaczny wzrost	Wzrost	Bez zmian	Spadek
Przychody z prowadzonej działalności	22,5%	62,5%	15,0%	0,0%
Koszty prowadzonej działalności	0,0%	62,5%	35,0%	2,5%
Rentowność prowadzonej działalności	10,0%	62,5%	27,5%	0,0%
Udział w rynku	12,5%	77,5%	10,0%	0,0%
Wydajność pracy	12,5%	77,5%	10,0%	0,0%
Zdolność produkcyjna	7,5%	72,5%	20,0%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań



Rys. 4. Struktura badanych przedsiębiorstw według liczby nowo utworzonych miejsc pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Wyżej opisane zmiany, które były następstwem zrealizowanej inwestycji, skutkowały bardzo pozytywną oceną ogólnego wpływu projektu na konkurencyjność badanych przedsiębiorstw. Łącznie 77,5% badanych uznało, że inwestycja wywarła bardzo duży lub duży wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstwa, pozostałe 22,5% badanych uznało ten wpływ za średni. Podkreślić jednak należy, iż fakt otrzymania dofinansowania ze środków UE stanowił istotny czynnik zachęcający do podjęcia przedsięwzięcia inwestycyjnego. Co piąty przedsiębiorca w przypadku odmownej decyzji o przyznaniu z dotacji zrezygnowałby z przeprowadzenia inwestycji. Dla 68,0% badanych odmowna decyzja o przyznaniu dofinansowania wpłynęłaby na kształt decyzji inwestycyjnej, opóźniając jej realizację, bądź też zmniejszając zakres inwestycji. Jedynie 12% przedsiębiorstw zrealizowałoby inwestycję w tym samym zakresie i w tym samym terminie.

Warto również nadmienić, że dofinansowane inwestycje pociągnęły za sobą przeprowadzenie dodatkowych

przedsięwzięć inwestycyjnych, które realizowane były przez 30% badanych przedsiębiorstw. Dotyczyły one najczęściej modernizacji lub adaptacji budynków na potrzeby prowadzonej działalności lub zakupu dodatkowych maszyn i urządzeń, a ich wartość oszacowano na kwotę ok. 1,3 mln zł. Tym samym uznać należy, że wsparcie w postaci dotacji stanowiło istotny bodziec, skłaniający właścicieli większych przedsiębiorstw produkcyjnych do podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych. Warto jednak zaznaczyć, iż badane jednostki charakteryzowały się dużą aktywnością inwestycyjną, o czym świadczy fakt, iż na moment przeprowadzania badań aż połowa z nich była w trakcie lub planowała realizację kolejnego przedsięwzięcia inwestycyjnego.

Podsumowanie

Sprawne funkcjonowanie współczesnego przedsiębiorstwa wymaga stałych nakładów inwestycyjnych oraz przemyślanej i trafnej polityki inwestycyjnej, która określi odpowiednie kierunki i rozmiary inwestowania, tak aby doprowadzić do stabilnego i długotrwałego rozwoju przedsiębiorstwa. Inwestycje mają dla przedsiębiorstwa znaczenie strategiczne, gdyż nakłady kapitałowe ponoszone na nie mają przynieść określone efekty w postaci np. wzrostu zysku, rozszerzenia produkcji, modernizacji technologii, zwiększenia udziału w rynku, przyrostu wartości firmy, zwiększenia poziomu konkurencyjności lub inne efekty założone jako cel przy projektowaniu inwestycji. Działalność inwestycyjna podejmowana przez przedsiębiorstwa i efekty dzięki niej osiągnane mają istotny wpływ nie tylko na rozwój samych przedsiębiorstw, lecz także w sposób pośredni oddziałują na inne sektory gospodarki oraz całokształt życia gospodarczego w Polsce.

Analiza dostępnych danych statystycznych wykazała, że obszary wiejskie województwa małopolskiego pozytywnie wyróżniają się pod względem poziomu przedsiębiorczości na tle kraju. Na małopolskiej wsi w ostatnich latach obserwowano dynamiczny przyrost liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, w tym także działalność produkcyjną zaliczaną do sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe, przy czym przedsiębiorstwa produkcyjne były relatywnie częściej lokowane na obszarach wiejskich województwa niż przedsiębiorstwa handlowe lub usługowe.

Pogłębione badania dotyczące przedsięwzięć inwestycyjnych zrealizowanych przez małopolskie przedsiębiorstwa zajmujące się działalnością produkcyjną, które uzyskały dofinansowanie w ramach wybranych działań programu PROW 2007–2013, wykazały, że w działalność produkcyjną najczęściej inwestowali mężczyźni, w wieku 30–50 lat, prowadzący działalność gospodarczą jako osoby fizyczne. Ze środków UE przeznaczanych na inwestycje najczęściej korzystały firmy o długoletnim stażu działania i ustabilizowanej pozycji, nastawione na ekspansję rynkową. W odróżnieniu od dużej części przedsiębiorstw wiejskich były to firmy zatrudniające po kilku pracowników i posiadające potencjał do zdobywania ponadlokalnych rynków zbytu. Badane przedsiębiorstwa funkcjonowały w branżach tradycyjnie dobrze rozwiniętych na obszarach wiejskich.

Realizowane przedsięwzięcia miały dość prosty charakter. Przedsiębiorcy preferowali przedsięwzięcia wiążące się z zakupem nowych maszyn i urządzeń, co mogło wynikać z faktu, iż dla tego rodzaju inwestycji dużo łatwiej przygotować wniosek o przyznanie pomocy oraz ekonomiczny plan operacji (biznesplan), jest ona również znacznie łatwiejsza do rozliczenia na etapie składania wniosku o wypłatę dotacji. Badania wykazały, że inwestycje przyniosły szereg pozytywnych zmian, przyczyniających się do rozwoju przedsiębiorstw oraz pozwalających na wzrost ich konkurencyjności, odnoszących się do oferty produktowej badanych przedsiębiorstw, stosowanych metod produkcji oraz sposobów dystrybucji, osiąganych wyników ekonomicznych, zdolności produkcyjnych, wydajności pracy, zatrudnienia, udziału w rynku oraz innych sfer prowadzonej działalności. W świetle wyników badań uznać można, że badane przedsiębiorstwa produkcyjne charakteryzowały się relatywnie dużą aktywnością inwestycyjną, o czym świadczy fakt, że duża część z nich podejmowała dodatkowe przedsięwzięcia inwestycyjne powiązane z dofinansowaną inwestycją oraz była w trakcie lub planowała realizację kolejnych projektów inwestycyjnych.

dr Katarzyna Żmija
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Wydział Zarządzania
 e-mail: zmijak@uek.krakow.pl

Przypisy

- ¹⁾ Publikacja została sfinansowana ze środków przyznanych Wydziałowi Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w ramach dotacji na utrzymanie potencjału badawczego.

Bibliografia

- [1] Czyżewski B., Majewski R., Staniszewski J. (2012), *Specyfika pozarolniczej działalności gospodarczej na wsi w kontekście jej wsparcia ze środków UE*, Roczniki Ekonomiczne Nr 5, Wydawnictwo KPSW, Bydgoszcz, s. 401–415.

- [2] Domański B. (2001), *Czynniki społeczne w lokalnym rozwoju gospodarczym we współczesnej Polsce*, [w:] I. Sagan, M. Czepczyński (red.), *Wybrane problemy badawcze geografii społecznej w Polsce*, Katedra Geografii Ekonomicznej, Uniwersytet Gdański, Gdynia, s. 127–134.
- [3] Drucker P.F. (1992), *Innowacje i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWE, Warszawa.
- [4] Krugman P. (1999), *Development, Geography, and Economic Theory*, The MIT Press, Cambridge–Massachusetts–London.
- [5] Nurzyńska I., Poczta W. (red.), (2014), *Polska wieś 2014, Raport o stanie wsi*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- [6] *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (PROW 2007–2013)*, (2015), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- [7] *Rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich – diagnoza, kierunki, rekomendacje dla polityki rozwoju obszarów wiejskich* (2014), Broszura informacyjna, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Fundacja na Rzecz Polskiego Rolnictwa FDPA, Warszawa.
- [8] Sierpińska M., Jachna T. (2006), *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- [9] Skowronek-Mielczarek A., Leszczyński Z. (2008), *Analiza działalności i rozwoju przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa.
- [10] Żmija D. (2013), *Unemployment in Rural Areas in Poland*, „Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia,” Nr 12(1), s. 67–77.

Investments in Activities of Manufacturing Companies in Rural Areas of the Małopolskie Province

Summary

The development of the enterprise sector plays a great role in the socio – economic development of rural areas as it creates an opportunity to overcome many of the negative phenomena occurring in these areas. Particularly important is the development of manufacturing companies, which create relatively large number of new jobs and significantly boost the local economy. The aim of the study is to evaluate the significance of investment projects for the development of manufacturing companies located in rural areas of Malopolska province. Statistical data show that in rural areas of the Malopolska province manufacturing companies are located relatively more often than other activities. Rural entrepreneurs who have benefited from EU grants chose activities which are traditionally well developed in these areas, mostly investing in projects which were fairly simple in nature. Nevertheless, the projects resulted in many positive changes, which contributed to the development of enterprises and the increase in their competitiveness.

Keywords

manufacturing companies, EU grants, investments, rural areas